

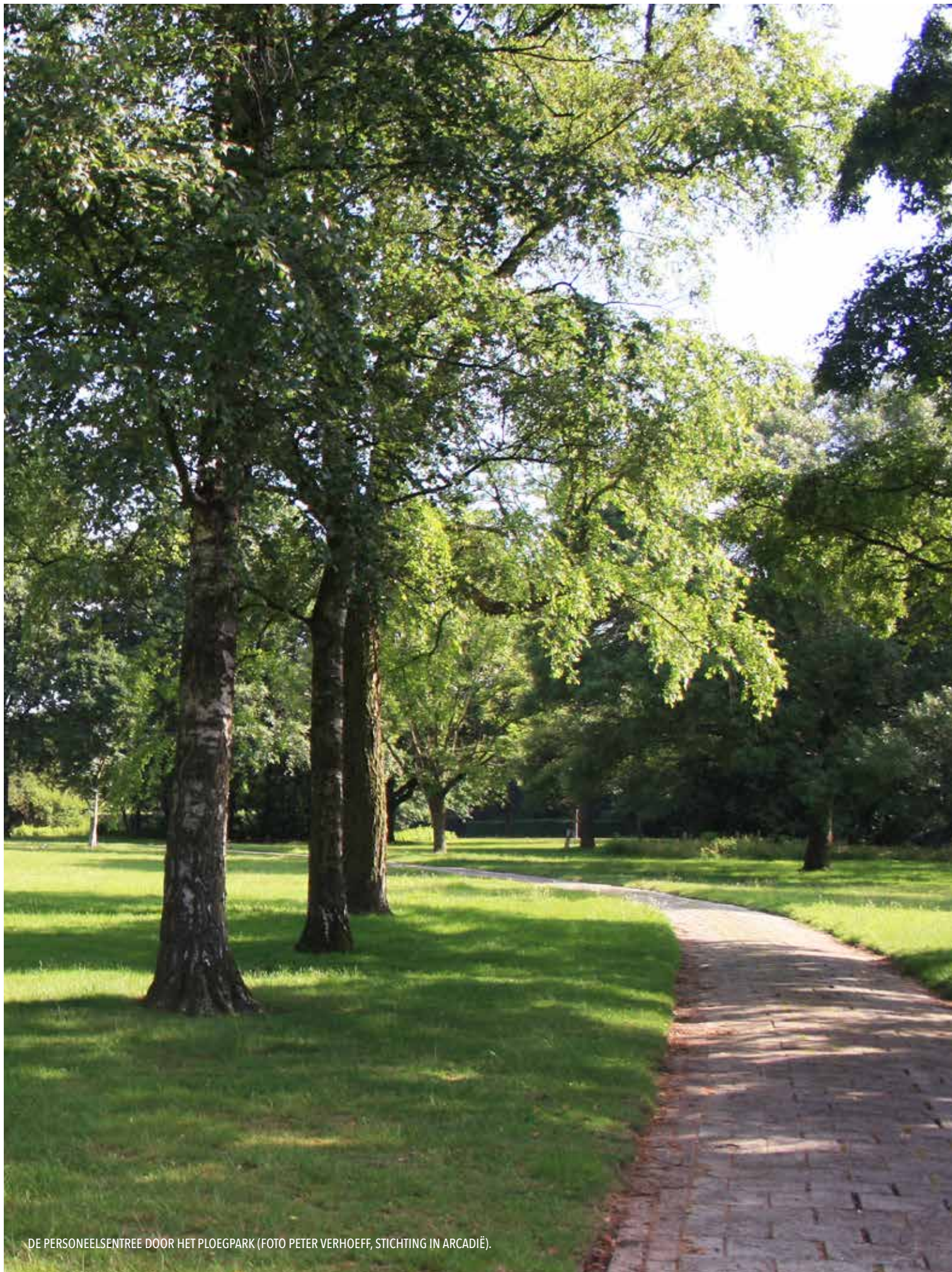
DE GROTE HAL NA RESTAURATIE (FOTO BRUNS BV).

Geesteskind Rietveld en Ruys na renovatie open voor publiek

Nieuw leven voor De Ploeg

De Ploeg, het fraaie industriële erfgoed van fabrieksgebouw en park in Bergeijk, heeft na ingrijpende renovatie een nieuw leven gekregen. Het bijzondere complex in het Brabantse dorp, waar voorheen karakteristieke gordijn-, meubel- en kledingstoffen werden geweven, is weer volop in gebruik en vanaf april 2017 opengesteld voor publiek.

TEKST: NINA WIJSBEK (RED.)

DE PERSONEELSENTREE DOOR HET PLOEGPARK (FOTO PETER VERHOEFF, STICHTING IN ARCADIE).

De fabriek en het park van De Ploeg, ontworpen en gebouwd in 1956-1959 door Gerrit Rietveld en tuinarchitecte Mien Ruys, zijn iconen uit de periode van het Nieuwe Bouwen (1915-1960). Beide zijn beschermd als rijksmonument. De Ploegstoffen genoten in heel Nederland jarenlang grote bekendheid, totdat de weverij in 2007 haar deuren sloot. In 2015 kocht tentoonstellingsontwikkelaar Bruns het erfgoed om er zijn kantoren en werkplaatsen te vestigen. Daartoe is het ensemble vorig jaar geheel gerestaureerd.

Verwantschap

Mien Ruys (1904 – 1999) en Gerrit Rietveld (1888 – 1964) leerden elkaar kennen tijdens de Tweede Wereldoorlog. Ruys voelde verwantschap met de vooruitstrevende sociaal geëngageerde opvattingen van architectengroep 'de 8', van welke stroming Utrechter Rietveld vooraanstaand vertegenwoordiger was. Het resulteerde in een langdurige onderlinge samenwerking, waarbij Rietveld Ruys altijd in een vroeg stadium van het ontwerpproces inschakelde.

Zo ook bij De Ploeg. De verschillende onderdelen van het complex in Bergeijk zijn indertijd in fases verwezenlijkt. Met de tuin- en parkaanleg werd gelijktijdig met de bouw van de fabriek in 1957 begonnen. Het gebouw kent een opvallende betonnen structuur met shedbogen. Voor de indeling maakte Rietveld gebruik van verplaatsbare systeemwanden. De tuin moest werknemers de gelegenheid geven in de pauzes en op weg naar de fabriek in contact te komen met en te ontspannen in de natuur. Ook het uitzicht op de tuin vanuit de fabriek, met de speciaal hiervoor ontworpen

glazen noord- en zuidgevel van het fabrieksgebouw, moest bijdragen aan een prettig werkklimaat.

Herbestemming

In 2014 was Jan Burgmans van Bruns op zoek naar een nieuwe bedrijfslocatie. Hij viel voor de charme van het Ploegcomplex en benaderde Bureau FRANKEN voor het uitvoeren van een haalbaarheidsonderzoek. Conclusie: vanwege de slechte staat van het gebouw en de aanwezigheid van asbest stond de financiële haalbaarheid onder druk. Wel bleek het programma van eisen perfect aan te sluiten. Reden voor Bruns in juni 2015 over te gaan tot aankoop. Met de provincie Noord-Brabant en het Nationaal Restauratie Fonds (NRF) werden subsidie- en financiersafspraken gemaakt. Daarna kwam de vaart er stevig in, want Bruns wilde op 1 januari 2017 operationeel zijn. De opknabbeurt is geheel in eigen beheer uitgevoerd, zonder hoofdaannemer. De technische uitwerking werd ondergebracht bij verschillende aannemers en leveranciers, precies zoals 60 jaar geleden bij de bouw van De Ploeg.

HET ENTREEPILJOEN VAN DE PLOEG NA RESTAURATIE (FOTO BRUNS BV).

ARCHITECT EN MEUBELMAKER GERRIT RIETVELD, VOORAANSTAAND VERTEGENWOORDIGER VAN DE 8.

LUCHTFOTO VAN DE FABRIEK TE BERGEIJK, 1965-1973 (COLLECTIE TEXTIELMUSEUM).

Restauratie

De fabriek is volledig gerenoveerd en aangepast aan de huidige eisen naar ontwerp van Diederendirrix architecten en stedenbouw, in samenwerking met Atelier van Asseldonk. Wat betreft slankheid van profielen, kleurgebruik, materiaal en transparantie oogt het gebouw als voorheen. De belangrijkste ingreep was het herschikken van de functies. Veranderingen door de jaren heen maakten veel van het oorspronkelijke concept troebel. Vooral voor de positie van de kantoren was nooit een volwaardige oplossing bereikt. Die zouden meegenomen worden in een geplande uitbreiding, maar kregen door economische tegenspoed en het overlijden van Gerrit Rietveld nooit de verdiende ruimtelijke en architectonische aandacht. De revitalisatie bracht de grootse ruimtelijkheid van de hallen over de hele lengte van het gebouw terug. De zonering van het productieproces van toen is opgepakt in het nieuwe gebruik waarbij de kantoren zijn ingepast tussen de showroom aan de entreegevel en de personeelskantine aan de noordgevel. Vanuit deze plek is er zowel zicht op het productieproces binnen als op de tuin en de natuur buiten. Oorspronkelijke en nieuwe architectonische kwaliteit komen samen in een verbeterd geheel.

Hersteld of verbeterd

Originele materialen, maatvoering en details zijn hersteld of verbeterd door een hedendaags alternatief. Nieuwe ingre-

pen zijn vrij vormgegeven en verrijken Rietvelds palet met behoud van diens meubelmakerkwaliteit. Duurzaamheid en toekomstwaarde waren anno 1958 al speerpunten voor de ontwerpers. De moderne eisen vragen echter om fundamentele opwaardering en een nieuwe voorbeeldfunctie. Reden waarom circa 30 procent van het budget is besteed aan verduurzamingsmaatregelen.

Samenhang tussen park en omgeving veel groter dan gedacht

De isolatiewaarden van daken, lichtstraten, gevels en delen van de vloer zijn verhoogd. Met een speciaal ontworpen klemlijst kon de kenmerkende beeldkwaliteit van de gevels bewaard blijven.

Tuin- en parkaanleg

De ontwikkelingsgeschiedenis van de tuin- en parkaanleg is uitgebreid onderzocht door Stichting In Arcadië, die als onderdeel van de monumentprocedure ook een waardestelling opstelde. Veel oude ontwerptekeningen waren in het archief van Buro Mien Ruys terug te vinden. Andere belangrijke documenten en foto's bevonden zich in de collectie van het Textielmuseum, waarin het oud archief van De Ploeg is ondergebracht. Uit het onderzoek kwam naar voren dat de samenhang tussen het park en de omgeving veel groter is dan gedacht. Er is sprake van een ensemble, waarvan niet alleen de fabriek en de tuin, maar ook het parkje met de Rietveldklok, de voormalige directeurswoning en het oude fabrieksgebouw deel uitmaken. Ook bleek de bestaande omgeving van Bergeijk belangrijke invloed te hebben op de aanleg van het terrein;

de ruimtelijke structuur van het landschap is door Rietveld en Ruys zowel in ontwerp als aanleg geïncorporeerd. Natuur, fabriek, licht en ruimte werden verweven op een voor die tijd zeer moderne manier, waaraan de sociale idealen van De Ploeg met betrekking tot werkklimaat ten grondslag liggen.

Buro Mien Ruys

De opknopbeurt van het park is uitgewerkt door Buro Mien Ruys. Het restauratieplan werd gebaseerd op de onderzochte tekeningen en historische foto's. In de loop van 70 jaar zijn in het park aanpassingen en aanvullingen geweest maar de hoofdopzet, een compositie van lijnen en vlakken, was na al die jaren nog bijna puntgaaf intact. Hoe tijdloos de ontwerpen van Mien Ruys zijn, blijkt vooral uit de infrastructuur. Het ontwerp van wegen, entrees en parkeren past bijna naadloos in de nieuwe functie en het gebruik van de nieuwe eigenaar. De belangrijkste ingrepen betreffen de beplanting. In de loop van de jaren zijn bomen en hagen tot volwassen groene elementen uitgegroeid. In de meer verfijnde beplanting van heesters en vaste planten was echter veel veranderd. Beplanting was verdwenen of juist uit de krachten gegroeid. Omdat die kenmerkend zijn voor het werk van Mien Ruys en zij zich door haar sortimentskennis en de wijze waarop ze die toepaste onderscheidde van haar tijdgenoten, is er voor gekozen ze zo nauwgezet mogelijk te restaureren.

Groene elementen

Drie belangrijke groene elementen zijn teruggebracht of gerestaureerd:

1. De vaste planten borders voor de zuidgevel van de fabriek.

Mien Ruys paste daar een manier van planten toe die zij repeteerborders noemde: groepen van vaste planten werden in een heldere structuur en/of ritme herhaald;

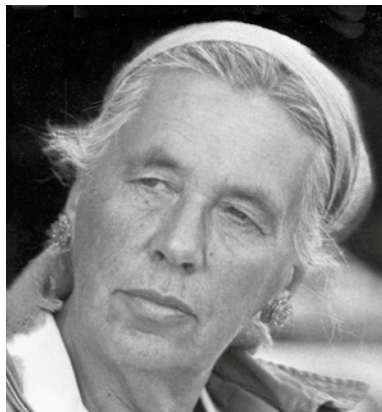
2. Een grafisch patroon van lage geschoren ligusterblokken, een architectonisch groen element, voor de westgevel van de fabriek;
3. Los verspreid in het gras gestrooide heestergroepen bestaande uit soorten die Ruys koos vanwege hun seizoen-accenten, bloesem, bessen, herfstkleur of gekleurde twijgen.

De oorspronkelijke beplantingsplannen vormden voor dit alles een geweldige basis. Toch zijn ook wijzigingen doorgevoerd, omdat sommige soorten niet meer gekweekt worden of ziektegevoelig zijn gebleken. Daarvoor zijn vervangers gekozen die qua kleur en karakter de oorspronkelijke variëteit dicht benaderen.

Zie ook de rubriek Boeken op pagina 85.

Auteur Nina Wijsbek is werkzaam bij Stichting In Arcadië. Met dank aan Bart van Gestel (Bureau FRANKEN), Rob Meurders (Diederendirrix architectuur en stedenbouw) en Anet Scholma (Buro Mien Ruys).

REPETEERBORDER AAN DE ZUIDZIJDE VAN DE FABRIEK, 1965-1970.

DE INTERNATIONAAL VERMAARDE TUINARCHITECTE WILHELMINA JACOBA MOUSSAULT-RUYS, BEKEND ONDER HAAR MEISJESNAAM MIEN RUYS, TEKEND VOOR DE OORSPRONKELIJKE PARK- EN TUINAANLEG BIJ DE PLOEG.